

20.4.2017

EOAK/2525/2017

Eduskunta, Sosiaali- ja terveysvalio-
kunta

00102 EDUSKUNTA

Viite: Asiantuntijakutsu 7.4.2017

HE 15/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

Eduskunnan oikeusasiamies on 4.11.2016 (EOAK/3543/2016) antanut sosiaali- ja terveysministeriölle lausunnon nyt käsiteltävän hallituksen esityksen luonnoksesta. Lausunnossaan oikeusasiamies kiinnitti huomiota muun muassa maakunnan itsehallinnon ja Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan suhteeseen, maakunnan mahdollisuuksiin ohjata (tuolloin ehdotetun) palvelulaitoksen toimintaa, palvelulaitoksen päätösten muutoksenhakusäännöksiin, valvontaviranomaisten tarkastusoikeuden edellytyksiin sekä asiakas- ja potilastietojen rekisterinpitoon. Oikeusasiamiehen esittämät näkemykset on pääosin otettu huomioon nyt käsiteltävissä lakiehdotuksissa. Kiinnittän sen vuoksi seuraavassa huomiota niihin oikeusasiamiehen lausunnossa mainittuihin kysymyksiin, joilla edelleen on merkitystä hallituksen esityksen kannalta.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä

Palvelujen kieli

Ministeriölle antamassaan lausunnossa oikeusasiamies kiinnitti huomiota kielellisiä oikeuksia koskevan sääntelyn puutteisiin silloin, kun yksikielinen maakunta järjestää palveluja kaksikielisen maakunnan asukkaille suuremmiksi kokonaisuuksiksi kootulla yhteistyöalueella. Tällainen tilanne syntyy ainakin silloin, kun yksikielinen Etelä-Pohjanmaan maakunta järjestää laajan ympärivuorokautisen päivystyksen palveluja kaksikielisten Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakuntien asukkaille.

Oikeusasiamies viittasi perustuslakivaliokunnan kuntajaon muutosten valmistelun yhteydessä antamaan lausuntoon, jonka mukaan muutos-

ten ei pidä huonontaa kieliryhmien mahdollisuuksia tulla toimeen omalla kielellään, johon myös perustuslakivaliokunta viittasi käsitellessään terveyden- ja sosiaalihuollon päivystysjärjestelyjä koskevaa lainmuutosta (PeVL 63/2016 vp, s. 5).

Hallituksen esityksen 11 §:n 2 momentissa säädettäisiin, että "[v]äestön kielellisten oikeuksien turvaamiseksi Etelä-Pohjanmaan maakunnan on järjestettävä edellä mainitut päivystyspalvelut suomen ja ruotsin kielellä siten, että asiakas saa palvelut valitsemallaan kielellä." Vastaava säännös sisältyy vuoden alusta voimaan tulleeseen terveydenhuoltolain 50 §:n 3 momenttiin (muut. 1516/2016).

Säännösten perusteella on kuitenkin tulkinnanvaraista, mitä "päivystyspalveluilla" tarkoitetaan. Terveydenhuoltolain muutoksen esitöiden (HE 224/2016 vp, s. 18-20). mukaan kyse on päivystyksikössä annetusta hoidosta, siten kuin siitä säädetään sosiaali- ja terveysministeriön kiireellisen hoidon perusteista ja päivystyksen erikoisalakohtaisista edellytyksistä annetussa asetuksessa (782/2014).

On kuitenkin otettava huomioon, että päivystyksestä potilas siirtyy usein päivystyssairaalan vuodeosastolla hoidettavaksi. Terveydenhuoltolain muutosta koskevan hallituksen esityksen mukaan valtaosa sairaaloiden vuodeosastojen sisäänotosta tapahtuu päivystysten kautta (HE 224/2016 vp, s. 26).

Jotta potilaan kielelliset oikeudet eivät huonontuisi, hänen tulisi saada myös päivystyksestä alkaneen vuodeosastohoidon palvelut "valitsemallaan kielellä". Vuodeosaston kielellisellä palvelulla on merkitystä myös potilaan omaisten kanssa tapahtuvan yhteistyön kannalta.

Koska esityksen 11 §:n 2 momentin muotoilu ("päivystyspalvelut") sisältyy myös terveydenhuoltolain 50 §:n 3 momenttiin, asiaa ei voida korjata pelkästään 11 §:n 2 momenttia tarkistamalla. Asiaa ei myöskään voitane korjata viimeksi mainitussa säännöksessä tarkoitettulla valtioneuvoston asetuksella, jolla voidaan säätää "[s]iitä, mitä ovat laajaan ympärivuorokautiseen päivystykseen kuuluvat palvelut".

Tämän vuoksi esitän, että valiokunta kiinnittäisi mietinnössään huomiota molempien säännösten tarkistamistarpeeseen.

Pohjoismaisen sosiaalipalvelusopimuksen viitetiedot

Ehdotuksen 6 §:n 3 momentin mukaan palveluja järjestettäessä on lisäksi huolehdittava siitä, että Pohjoismaiden kansalaiset voivat 1 momentissa tarkoitettuja palveluja käyttäessään tarvittaessa käyttää omaa, joko suomen, islannin, norjan, ruotsin tai tanskan kieltä. Tällöin on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava siitä, että Pohjoismaiden kansalaiset saavat tarvittavan tulkkaus- ja käännösavun.

Perusteluiden (s. 443) mukaan säännös perustuu pohjoismaiseen sosiaaliturvasopimuksen 5 artiklaan. Kyseessä on kuitenkin pohjoismainen sosiaalipalvelusopimus (SopS 69/1996). Samanlainen sekaannus esiintyy sivulla 24, missä sosiaalipalvelusopimuksen voimaansaattamisasetuksen numeroksi ilmoitetaan sosiaaliturvasopimusta koskevan asetuksen numero 136/2004 (pitää olla 693/1996).

Palvelun tuottajan velvollisuudet

Ministeriölle antamassaan lausunnossa oikeusasiamies totesi seuraavaa:

Esityksen 23 §:n 3 kohdan mukaan palvelut on toteutettava asiakkaan asiakassuunnitelman mukaisesti. Perustelujen mukaan (s. 160) säännös liittyy lain 13 §:ään, jonka mukaan maakunnan on huolehdittava asiakkaiden palvelujen yhteensovittamisesta. Tähän perustuen palvelun tuottajien on huolehdittava siitä, että asiakkaille laaditaan asiakassuunnitelmat silloin kun erityislait sitä edellyttävät ja sen pohjalta toteutettava asiakkaiden palvelut heille yksilöllisesti laadittujen asiakassuunnitelmien mukaisesti.

Säännöksen sanamuodon mukaan sillä laajennettaisiin palvelujen järjestämisvastuuta varsinkin sosiaalipalveluissa, jotka perustuvat viranhaltijan tekemään yksilöpäätökseen. Palvelusuunnitelmalla ei ole viranomaista tai palvelun tuottajaan nähden sitovaa merkitystä. Tulkintaongelmien välttämiseksi 3 kohdassa voitaisiin esimerkiksi todeta, että palveluiden toteuttamisessa palvelusuunnitelma on otettava huomioon tai yhteensovitettava palvelusuunnitelmassa tarkoitetulla tavalla.

Säännös sisältyy edelleen nyt käsiteltävän lakiehdotuksen 23 §:n 3 kohtaan. Perusteluiden (s. 465) mukaan se liittyy lain 13 §:ään, jonka mukaan maakunnan on huolehdittava asiakkaiden palvelujen yhteensovittamisesta. Tähän perustuen palvelun tuottajien on huolehdittava siitä, että asiakkaille laaditaan asiakassuunnitelmat silloin kun erityislait sitä edellyttävät ja sen pohjalta toteutettava asiakkaiden palvelut heille yksilöllisesti laadittujen asiakassuunnitelmien mukaisesti.

Pykälän 3-kohta näyttää koskevan yksilötason päätöksentekoa ja se tulisi siten sovellettavaksi erityislainsäädännön ohella. Suunnitelmalla ei kuitenkaan ole samanlaista palvelun tuottajaa sitovaa merkitystä kuin laissa säädetyillä palvelujen edellytyksillä. Tulkintavaikeuksien välttämiseksi säännöstä tulisi tarkistaa oikeusasiamiehen ehdottamalla tavalla.

Muuta

Määritelmiä koskevan 3 §:n 4 kohdassa määritellään valinnanvapaus. Ministeriölle antamassaan lausunnossa oikeusasiamies esitti harkittavaksi, että pykälässä määriteltäisiin myös laaja valinnanvapaus, joka nyt määritellään 22 §:n 3 momentissa ("Laajalla valinnanvapaudella tarkoitetaan xxx-laissa säädettyä asiakkaan oikeutta valita palve-

lusta vastaava julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin tuottaja.”)
Laajaan valinnanvapauteen viitataan myös 24, 54 ja 55 §:ssä.

Esittelijäneuvos Håkan Stoor

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.